

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

אור חגנוז

הלכה

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

פרשת וישב – חנוכה תשפ"א

שנה כ"ג – קובץ ט' [תשמ"ז]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת וישב - חנוכה

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

א

נר חנוכה במניני חצירות

לכבוד תלמידי האהוב

האברך המופלא מאוד

הרה"ג ר' מאיר פרויליך שליט"א

הנני במענה קצר לשאלתו שהיא חצי תשובה ערוכה בטוב טעם ודעת.

כאשר בתקופה זו רבים עדיין מתפללים בחוצות, בחצירות ובגנים. והיות וימי החורף ממשמשים ובאים אף הוקמו הרבה אהלים המיועדים לתפלה, ורבים שואלים האם יש להדליק בכל המקומות הנ"ל נר חנוכה, והאם לברך על ההדלקה.

הנה הלכה זו שמדליקין בבתי כנסיות בברכה כתובה בשו"ע (תרע"א ס"ז):

"ומדליקין ומברכין בבית הכנסת משום פרסומי ניסא".

וכתב שם המשנ"ב (ס"ק מ"ד):

"אף דבבהכ"נ הוא רק מנהגא מ"מ מברכין עליו כמו שמברכין על הלל דר"ח שאינו אלא מנהג".

אך כבר הארכתי במנחת אשר (מועדים ח"ב סימן י"ד) לבאר שגר חנוכה עדיפא מהלל דר"ח, דהלא לגבי הלל בר"ח דעת השו"ע שאינו מברך (סימן תכ"ב ס"ב) ובגר חנוכה בביהכ"נ פסק שמברכין, עיי"ש באריכות.

ובכל עיקר מנהג זה שאין לו כל מקור בתלמודים, וכפי הנראה נתחדש בימי הראשונים שרבים מהם הביאו מנהג זה, עיין בספר העיטור (עשרת הדברות, הלכות

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

חנוכה), ספר המנהיג (הל' חנוכה סימן קמ"ח), ספר המכתם פסחים (ק"א ע"א), ריטב"א (שבת כ"ג ע"א), מאירי (שם) וכ"ה בטור (תרע"א).

ומצינו בדברי הראשונים גם מי שדחה מנהג זה, עיין שבולי הלקט (חנוכה סימן קפ"ה):

"כתב בעל הדברות ז"ל נהגו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת ויש מקומות שנהגו להניחה על הפתח ויש שמניחין אותה באמצע בית הכנסת עד כאן דבריו. וגם אנו נוהגין להדליק בבית הכנסת ולא ידענו שורש וענף למנהג הזה. ומורי ר' יהודה אחי שני נר"ו היה נמנע מלהדליקה שלא לברך עליה וכן דעתי נוטה כי מאחר שכל אחד ואחד מדליק בביתו מה צורך להדליק בבית הכנסת, ואילו היו אורחין ישינין בבית הכנסת היו הם צריכין להדליק דקי"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה ואם אין שם אורחין מה צריך להדליק".

אך רוב הראשונים אכן אימצו מנהג זה וכך נפסק בשו"ע והסכימו לדבריו הרמ"א וכל נושאי הכלים שמדליק בביהכ"נ בברכה, וכך נוהגין בכל תפוצות ישראל.

ולגבי שאלה דידן הנה מצינו בדברי הראשונים ששה טעמים בשורש מנהג זה.

א. הבית יוסף מביא בשם הכלבו שמברכים על נר חנוכה בבית הכנסת משום אורחים שבאים מחוץ לעיר ואין להם היכן להדליק, וכמו שמקדשים בבית הכנסת בשביל אורחים.

ב. ועוד כתב בשם הכלבו:

"וכתב עוד טעם אחר שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפנייהם שיש בזה פרסום גדול להש"י וקידוש שמו כשמברכין אותו במקהלות".

וכ"ה בריטב"א שם.

ג. אך בנוסח הכלבו שבידנו כתוב (סימן מ"ד):

"ונהגו כל המקומות להדליק נר חנוכה בבית הכנסת להוציא מי שאינו בקי ושאינו זריז בזאת. גם כי הוא הדור המצוה ופרסום הנס וזכר למקדש ויש מקומות שאין חוששין סמוך לפתח אלא לפני ההיכל, והמנהג להדליק נר חנוכה בבית הכנסת בין

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

תפלת המנחה לתפלת ערבית, ובערב שבת מדליקין קודם תפלת המנחה ועד שלא יתפללו הקהל".

וכ"כ בארחות חיים ובספר המכתם.

ד. בשו"ת הריב"ש (סימן קי"א והביאו הב"י) כתב:

"תשובה המנהג הזה להדליק בבהכ"נ מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא כיון שאין אנחנו יכולין לקיים המצוה כתקנה כל אחד בביתו שהיא להניחה על פתח ביתו מבחוץ... וכיון שעתה שיד האומות תקפה עלינו ואין אנו יכולין לקיים המצוה כתקנה ומדליק כל אחד בפתח ביתו מבפנים ואין כאן פרסומי ניסא כי אם לבני ביתו לבד לזה הנהיגו להדליק בבהכ"נ לקיים פרסומי ניסא".

ה. בבהגר"א (שם) נקט דמנהג זה ענינו דמלבד פרסומי של כל יחיד ראוי גם לרבים לעשות פרסומי ניסא, ודימה זאת למנהג אמירת הלל בבתי כנסיות בליל א' דחג הפסח שאף שם כתב בשו"ע (סימן תפ"ז ס"ד) שיש לברך.

ו. ועוד טעם כתב בזה בספר המנהיג שנהגו להדליק בביהכ"נ מעין הדלקת החשמונאים בבית המקדש וז"ל:

"ויראה לי דאין חיובא בבית הכנסת להדליק נר שלחנוכה כ"א בבית שאדם דר בו מדאמ' כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ובית הכנסת פטור ממזוזה, אלא אם כן יש שם בית דירה לחזן בית הכנסת, אלא נהגו כך על זה שהנס בא במקדש בית עולמים ועושים כמו כן במקדש מעט בגולה לפרסם הנס לפי שכולם מתקבצים שם. אב"ן".

הרי לן ששה טעמים במנהג הדלקת נ"ח בבתי כנסיות. ויש לפלפל טובא לפי טעמים אלה וכדרך שפלפל מע"כ במכתבו. אך ביסוד הדברים נלענ"ד דכל שאינו בית כנסת אף שמתפללים שם באופן קבוע אין להדליק בו בברכה דמנהג מחודש הוא ואין לך בו אלא חידושו, ולפיכך במניני חצירות, גינות ציבוריות, חצרות הבתים אין להדליק, דכל אלה אינם בית הכנסת ובגמר התפילה חוזרים הם לשמש שימושי חול כמו בכל ימות השנה, ואם ירצו להדליק להרבות פרסומי ניסא מ"מ לא יברכו, אבל באהלים

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

שהוקמו שאינם משמשים לצורך אחר אלא לתפלה, ומתפללים בהם בכל יום מנחה וערבית, דינם כביהכ"נ ויש להדליק בהם בברכה.

ומה שהערת לפי הטעם שמדליקים משום אורחים, אף שבזמן הזה לא שכיחי כלל אורחים מ"מ מסתבר שאין להדליק אלא בבית כנסת שראוי שיתארחו בו אנשים לאכילה וללינה, משא"כ באהלים הפרוצים לכל רוח, באמת נראה טפי דאם ניזל בתר טעמי יש לבטל כל מנהג זה בזמנינו, דהלא אורחים שאין להם בית להדליק בו לא שכיחי כלל, וגם אין מי שאינו יודע לברך, וגם אין כל מניעה וחשש בזמנינו להדליק בחוץ, וע"כ דמ"מ המנהג במקומו עומד, ובאמת נראה דעיקר הטעם אינו אלא להרבות בפרסומי ניסא וכפשטות לשון השו"ע דנהגו להדליק בביהכ"נ משום פרסומי ניסא, ומשו"כ נראה דאין הדבר תלוי אלא אם המקום שם בית כנסת עליו, ואפילו אם הוא ארעי מעצם טבעו, כל המשמש במקום תפלה בלבד הוי כביהכ"נ לענין זה וראוי להדליק בו בברכה משא"כ ברחובה של עיר בגינות וחצירות וכדו'.

כך נראה לענ"ד להלכה.

באהבת עולם

אשר וייס

ב

פרסומי ניסא בחנוכה ע"י אמצעיים טכנולוגיים

כ' כסלו תשפ"א

לכבוד יקירי מרביץ תורה ומנהיג לעדתו

הרה"ג ר' יאיר אדלר שליט"א

רב קהילת שואבי מים, טורונטו קנדה

הנני במענה קצר לשאלתו.

בדבר אלמן שחי בביתו לבדו, ובשנים כתיקונם ילדיו באים להשתתף בהדלקת נ"ח בביתו, אך השנה בגלל מחלת הקורונה לא יבואו וגם אין לו חלון הסמוך לרה"ר, ונמצא שמלבדו לא יראה איש את נרותיו, האם יכול להתחבר לזום וילדיו או מקצת ממכריו וחבריו יראוהו, ויקיים בכך פרסומי ניסא כדי שיוכל להדליק בברכה.

ראשית דבר אבאר את הנלענ"ד להלכה במי שמדליק נ"ח בגפו ואין איש רואה.

הנה נחלקו הרמב"ם והטור אם יוצא יד"ח לאחר שכלתה רגל מן השוק. לשיטת הרמב"ם (פ"ד מחנוכה ה"ה) אם כבר כלתה רגל מן השוק ולא הדליק שוב אינו מדליק, ולדעת הטור (תרע"ב) מדליק כל הלילה. בשו"ע (שם ס"ב) הלך בעקבות הטור ופסק "אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה".

ובמגן אברהם (שם סק"ו) כתב:

"בבית יוסף כתוב דהוי ספיקא דדינא ואם כן משמע שאין לברך אבל מדסתם בשלחן ערוך משמע דעתו שיברך. ורש"ל כתב דוקא עד חצות וא"כ אחר חצות אין לברך ובהג"מ כתב כל זמן שבני הבית נעורים אפי' עד עמוד השחר עכ"ל וכן נ"ל להורות אבל אם ישנים אין לברך עליהם".

הרי לן דאם אין כאן פרסומי ניסא עכ"פ לבני ביתו, אין לברך על הנר.

וכדבריו כתב בחיי אדם (כלל קנ"ד סי"ט):

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

"שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה לאחר צאת הכוכבים ואיכא פרסומי ניסא. וכל זה, בזמניהם שהיו מדליקין בחוץ, וכיון שכבר כלה רגל מן השוק, אין כאן היכר. אבל לדידן שמדליקין בפנים, לכתחלה יזהר להדליק בזמנו. ומיהו בדיעבד, כל זמן שבני ביתו נעורים, יכול להדליק ולברך. ואם כבר ישנים, אין לברך, אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס, הכי נמי לדידן".

הרי שגם הח"א הלך בעקבות המג"א בהלכה זו, וכ"כ במשנ"ב (שם סקי"א):

"כל הלילה - עד עמוד השחר וברכה והיינו דוקא אם בני הבית נעורים אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס ה"נ לדידן. ואם בא לביתו קודם עה"ש ומצא ב"ב ישנים מן הנכון שיקיצם כדי שיוכל להדליק בברכה".

ולדידי תמוה מש"כ הח"א ובעקבותיו המשנ"ב דאם בני הבית ישנים לא יברך "דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס ה"נ לדידן". ולא הבנתי הלא לדעת הטור והשו"ע אף לדידהו מברך כל הלילה אף שלא בזמן פרסומי ניסא דהלא מדליק והולך כל הלילה עד עלות השחר בברכה. וכנראה שהבנת החיי אדם דמש"כ הטור והשו"ע דמברך כל הלילה אין זה אלא לדידן שמדליקין בפנים. אבל בזמן שמדליקין בחוץ מודים המה שאינו מדליק לאחר שכלתה רגל מן השוק.

אך תימה לומר כן, דאף שהטור אכן הביא את המנהג להדליק בזמנה"ז בפנים (בסימן תרע"א ובסימן תרע"ב) אך במה שכתב שמדליק והולך כל הלילה כתב שזה שלא כדעת הרמב"ם שאינו מדליק לאחר שכלתה רגל מן השוק. והרי הרמב"ם כלל לא הביא מנהג זה להדליק בפנים, וא"כ אין כל סתירה ואין כל מחלוקת בין הרמב"ם והטור, ועוד דגם הבית יוסף בשו"ע לא הביא מנהג זה שמדליקין בפנים ואעפ"כ פסק כמו הטור שמדליק כל הלילה, וע"כ דסברו דאף בזמן שנוהגין להדליק בחוץ לפרסומי ניסא אין זה אלא לכתחלה, אבל בדיעבד אין פרסמ"נ מעכב, ולא מובן מש"כ דכמו דלדידהו אין מדליקין לאחר זמן פרסמ"נ הכ"נ לדידן.

ולענ"ד אין זה אלא תוספת של החיי אדם ואין זו כונת המג"א שהוא מרא דשמעתתא, ושיטת המג"א היא, דכיון דאיכא בזה תהיות וספיקות טובא, דהלא

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

לשיטת הרמב"ם אינו מברך לאחר הזמן ומדברי הב"י משמע דהוי ספק וספק ברכות להקל, ושוב הביא את שיטת המהרש"ל שאינו מדליק לאחר חצות, ושוב הביא מהג"מ שכל זמן שבני ביתו נעורים יכול להדליק, ומשום כל הני ספיקי פסק דאם הוי לאחר זמנו ובני הבית ישנים לא ידליק בברכה.

ונלענ"ד דרך במדליק לאחר זמן ההדלקה לא ידליק אם בני ביתו ישנים, אבל המדליק בעיקר זמן ההלדקה אף לשיטת המג"א יברך, דביאור הגמ' דלדידן שמדליקין בפנים ועושים פרסמ"נ לבני הבית, אין זמן ההדלקה תלוי ברגלי דתרמודאי, דמה לנו עמהם, אלא בזמן שבני הבית ישנים, ולאחר שבני הבית ישנים שוב הוי כלאחר זמן ההדלקה, אבל מי שמדליק בעיקר זמנו יכול לברך אף בינו לבין עצמו, ולא גרע הוא מאחרים וגם לעצמו עושה פרסמ"נ.

אך באמת מסתבר כשיטת החמד משה שהביא בשעה"צ (סקי"ז) דיכול להדליק בברכה עד עלות השחר אף כשהוא לבדו, וכשם שעושה פרסמ"נ לבני ביתו כך גם לעצמו, ומה סברא יש לומר דצריך לפרסם את הנס דוקא לזולתו, הלא אף מקרא מגילה הוי משום פרסומי ניסא, והלא פשוט כביעתא בכותחא שחייב אדם במקרא מגילה אף בינו ובין עצמו ומה בין מקרא מגילה להדלקת נ"ח.

וביותר נראה כן לפי מה שביארתי במנחת אשר מועדים (ח"ב סימן ד') ביסוד המחלוקת בין הרמב"ם והטור, שנחלקו אם יסוד מצות נר חנוכה משום זכר לנס או משום פרסום הנס. לשיטת הרמב"ם כל עיקר מצות נ"ח אינו אלא משום פרסומי ניסא ולפיכך אינו מדליק לאחר שכלתה מן השוק כיון שאין כאן פרסומי ניסא, אבל לשיטת הטור עיקר המצוה כדי לעשות זכר לנס כדי להודות ולהלל, ולרווחא דמילתא יש לעשות גם פרסמ"נ ולהדליק על פתח הבית מבחוץ כשרבים מתהלכים ברשות הרבים, אך אף לאחר שכלתה רגל מן השוק מצוה להדליק כדי לעשות זכר לנס.

ועוד ביארתי שם דבשאלה זו נחלקו גם אם יוצא אדם יד"ח בנ"ח כשהוא מדליק בפנים שלא בשעת הגזירה, עי"ש ותשבע נועם.

ושני ענינים אלה זכר לנס ופרסומי ניסא מקורן בפסוק בתהלים בפרק שממנו למדנו על ארבעה שצריכים להודות (תהלים ק"ז ח'): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם".

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

זכר לנס עושה אדם אף בינו ובין עצמו כדי לקיים "יודו לה' חסדו", ופרסומי ניסא עליו לעשות לאחרים כדי לקיים "ונפלאותיו לבני אדם".

ובאמת נראה דבהכרח צריך לפרש את דברי המג"א דאין כונתו אלא במי שמדליק לאחר זמן ההדלקה, דהלא להדיא מפורש (סימן תרע"ז ס"ג) דמי שנמצא בין הגויים אף שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך להדליק בברכה, כיון שצריך לראות את הנרות. ומקור הלכה זו במרדכי כמובא בבית יוסף, והפר"ח והגר"א הקשו שהשו"ע סותר דבריו (סימן תרע"ו ס"ג) דמי שמדליקין עליו בביתו אין צריך לברך על הראיה, ולכן פסקו דלעולם לא ידליק בברכה אא"כ מכוין שלא לצאת ע"י מה שמדליקין עליו בביתו, והמשנה ברורה (סימן תרע"ז ס"ק י"ד) פסק כדבריהם.

ובשעה"צ (שם ס"ק כ"א) הביא את מש"כ במאמר מרדכי ליישב את פסקי השו"ע, דרק כשנמצא בין הגויים ואין בידו לראות נ"ח חייב להדליק כדי לראות, וכיון שחייב להדליק ממילא מברך את כל הברכות, משא"כ במי שמדליקין עליו בביתו, והוא יושב בין יהודים ורואה נ"ח שאינו חייב להדליק וכיון שאינו מדליק אינו מברך כלל.

אך מ"מ יש ללמוד מהלכה זו דאף המדליק במקום שאין בו שום פרסומי ניסא אלא לעצמו לבדו, מ"מ מדליק בברכה, ותימה על המג"א שלא שם לבו להלכה מפורשת זו, וכבר העיר בזה החמד משה שם.

וע"כ נראה פשוט דאף דברי המג"א אינם אמורים אלא במי שחוזר לביתו לאחר זמן ההדלקה ואין איש מלבדו, אבל המדליק בעיקר זמנו פשוט שמברך אף כאשר הוא יושב בדד בגפו.

ושוב ראיתי באגרות משה (או"ח ח"ד סימן ק"ה אות ז') שהאריך בזה, וכתב כדברינו שאין פרסומי ניסא לרבים מעכב ותמה על המג"א ודחה דבריו להלכה.

אך הראנו לדעת שגדולי האחרונים פסקו כדברי המג"א עמוד ההוראה, דהיינו החיי אדם, דרך החיים, והמשנה ברורה, וכי נעשה את כולם כטועים בדברי המשנה, ומשו"כ נראה טפי דאף המג"א לא החמיר בזה אלא במי שמדליק לאחר הזמן, כמבואר.

ומשום כל זה, אי בדידי תלי נראה דיש לברך אף בינו ובין עצמו, ובפרט כאשר הוא מדליק בעיקר זמן ההדלקה, אך מסתפינא לפסוק כחמד משה ושלא כדברי המג"א,

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

הח"א והמשנ"ב, אך אם אחרים יראו את ההדלקה באמצעים טכנולוגיים אף זה חזי' לאצטרופי כדי להדליק בברכה.

וכבר הארכתי בתשובה לבאר דבכל דבר שצריך עשרה משום דהוי דברים שבקדושה, פשוט שא"א לצרף עשרה ע"י זום ושאר אמצעי הטכנולוגיה, אבל בברכת הגומל, דלא הוי דבר שבקדושה אלא שצריך עשרה כדי לקיים "וירוממוהו בקהל עם" (ברכות נ"ד ע"ב) אפשר דמהני אף כשהוא מברך ועשרה מצטרפים עמו דרך אמצעים טכנולוגיים, וכך גם בנידון דידן דמ"מ יש כאן פרסומי ניסא לזולתו.

ובכל עיקר שיטת השו"ע שמדליק בברכה לאחר שכלתה רגל מן השוק, ולא חשש להא דספק ברכות להקל, כבר כתב הגר"י עמדין במור וקציעה דשאני נר חנוכה דכיון דהוי משום פרסומי ניסא הוי הברכה כחלק מהמצוה דאם מדליק בלי ברכה אין היכרא דהוי נר חנוכה לזכר לנס, ומשו"כ מברך אף במקום ספק. ולפי דרכו ביאר גם מה שמברכין על הדלקת נ"ח בבתי כנסיות אף דלא הוי אלא מנהג, דבנ"ח הוי הברכה כגוף המצוה, ובכל ענין שמדליק עליו גם לברך, עי"ש. ודבריו מחודשים מאוד, ודנתי בהם במק"א.

ברכתי שיזכה לרומם קרן התורה ולקדש שם שמים.

באהבה

אשר וייס

ג

מי שנמצא לרגל מסחרו בסין האם ידליק בחוץ אע"פ שאין שם יהודים

נראה ברור דאין ענין לפרסם הנס לגויי הארץ אלא לבני ישראל בלבד ובמקום שאין ישראל ידליק על שלחנו אך לא מצאתי לזה ראייה (ואין לדויק ממה שאמרו עד שתכלה רגלי דתרמודאי (שבת כ"א ע"ב) דנראה דאין זה אלא שיעור תכלה רגל מן השוק וכ"ז שהם סובבים בחוצות יש גם יהודים ברחובה של עיר. שהרי פירש"י שהם היו סוחרי עצים ואנשים שחסרים להם עצי הסקה בביתם יוצאים לקנות מהם עצים, וביניהם מצויים גם יהודים, וז"פ.

ועיין נוהג כצאן יוסף (עמוד קפ"ג) שכתב "ולי המנהיג נראה דהיינו דוקא במקום שהיהודים יש להם רחוב בפני עצמן". אולם בהתעוררות תשובה ח"א קנ"ג כתב דיש פרסומי ניסא גם לגוים בבחינת והתגדלתי והיינו דחז"ל ציוו לפרסם הנס ולא קבעו דוקא ליהודים.

והנה בהגהות אשר"י מגילה (פ"א סימן ו') הביא מהא"ז שמשופק במגילה שלא בזמנה אם צריך עשרה גדולים או שמא כיון שאינה אלא פרסומי ניסא די בקטנים שאינם ברי חיובא, עי"ש. אך נראה פשוט דאין ללמוד גויים מקטנים, וז"פ.

אך מ"מ נראה דידליק בתוך הבית שהוא גר בו ויכול לברך. דכבר ביארתי במק"א דיש מצות נר חנוכה בעצם הדלקת הנר זכר לנס אף כשאינו עושה פרסומי ניסא לאחרים. (עיין מנחת אשר מועדים ח"ב סימן י').

ב

עוד בענין הנ"ל

במה שתמה על מה שכתבתי דאין מצות פרסומי ניסא אלא לישראל ולא לגויים מדברי השער הציון בסימן תרע"א ס"ק נ"ח שכתב לבאר מה דאין חשש חשדא כששני הפתחים בצד אחד משום דלאחר החשיכה אין נמרים מצויין ברחובות ובני העיר היהודים ודאי יודעים שבית אחד הוא, הרי דיש פרסומי ניסא גם בגוים, ועוד תמה

שו"ת בענייני חנוכה בעידן הקורונה

ממש"כ רש"י בשבת כ"א ע"ב ב"ע"ד דכליא ריגלא דתרמודאי שם אומה" הרי דעכו"ם המה ולא מבני ישראל.

ותמה אני עליו דאף אם נניח דיש פרסומי ניסא אף לגויים אבל "חשדא" פשיטא דאין אצל גויים דכי חיישינן שהגויים יחשדו בו שלא הדליק נר חנוכה, והלא הלכה זו דחצר שיש לה שני פתחים דצריכה ב' נרות לא משום פרסומי ניסא היא אלא משום חשדא, אלא פשוט כביעתא בכותחא דאין כונת השעה"צ לגויים אלא ליהודים נכרים שאינם בני העיר אלא אורחים ורוכלים שבאים מערים שסביבותיהם, ואלה חוזרים לבתיהם משיוורד החשיכה, והדברים פשוטים כ"כ שלא הייתי מעלה אותם על הכתב לולי הטועים.

ומשו"כ גם מהא דתרמודאי, נראה דלא משום התרמודאי תיקנו, דאין כאן אלא שיעור דכל זמן שהנמושות מתהלכים ברחובות עיר אפשר שגם יהודים מתהלכים בחוץ, ולכן אמרו עד שתכלה רגל מן השוק, פוק חזי מה שאמרו בירושלמי (פאה ל"ה ע"א) "ר' יוחנן בן נורי היה יוצא עם הנמושות ומביא פרנסתו של כל השנה". וכ"ז פשוט.

אור הגנוז

אור הגנוז

"וכן רמז ל"ו שעות שמשה האורה במעשי בראשית את האור כי טוב ד' תגין על ט' כי ד' פעמים ט' הם ל"ו כנגד ל"ו שעות ול"ו נרות" (ספר הרוקח הלכות חנוכה סימן רכ"ה).

והנה דברי הרוקח מושתתים על המבואר בירושלמי ברכות (נ"ד ע"א):

"רבי לוי בשם רבי בזירה שלשים ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון וכו'".

וכוונתם ברורה דאמנם אורה זו נבראה ביום הראשון אך לא זכה האדם ליהנות ממנה אלא ל"ו שעות משנברא האדם ביום השישי עד שגנזה במוצאי שבת.

ודברי הרוקח דל"ו נרות דמהדרין מן המהדרין כנגד ל"ו שעות ששימש האור הגנוז בעולם טרם נגנז יסוד מוסד המה, והובאו ברבים מספרי החסידות לדורותיהם.

ויש לעיין במהות הדברים, מהו אור זה שנגנז, היכן נגנז, לשם מה נגנז ולמי גנזו הקב"ה, ומה ענין אור הגנוז למנורת המאור שבמקדש בכלל ולימי חנוכה בפרט.

וכבר הבאנו את מה דמבואר במדרש תנחומא (פרשת נח) דהאור נגנז בתורה, ונגנז לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד.

ויסוד זה הביאו תלמידי הבעש"ט בשמו שחידש כן מדעתא דנפשיה (עיין אמרי פנחס שער ד' שבת ומועדים אות ז'). וכך כתב גם בנפש החיים (סוף שער א' בהג"ה).

ועיין מש"כ הגר"ח מולוז'ין בהקדמה לשנות אליהו לרבינו הגאון:

"כי נגנז האור בתורה החתומה אשר בידינו, שם בללו וגנזו כל המאורות להתגלות לצדיקים הזוכים בכל דור ודור

ליהנות מאורם."

ואף שאמרו חכמים שאור זה נגנז לעתיד לבא, צריך לומר דמ"מ יש צדיקים נשגבים שזוכים להנות מאור נשגב זה גם בכל דור ודור.

ובאמת כל זה מבואר בזוה"ק (פר' תרומה קמ"ח ע"ב):

"אמר רבי יוסי ההוא אור אתגניז ואיהו אזדמן לגבי צדיקיא לעלמא דאתי, רבי יהודה אמר אלמלא אתגניז מכל וכל לא קאים עלמא, ובכל אתר ואתר דלעאן באורייתא בליליא חד חוטא נפיק מההוא אור גנוז ואתמשיך על אינון דלעאן בה".

הרי לן דאור זה נגנז לעתיד לבא, אך עמלי התורה בלילה זוכים וקרן אור מאור הגנוז מאירה עליהם בתורתן, ואילולי אור זה השופע על עמלי התורה לא היה העולם מתקיים.

ויסוד הדברים ועומקן למדתי מדברי רבינו בחיי בכד הקמח (ערך נר חנוכה) שביאר מה שאמרו חז"ל בלידת משה רבינו "ותרא אותו כי טוב" שנמלא כל הבית אורה, ואור זה היה מאור הגנוז כי משה רבינו נותן התורה האיר באור הגנוז, וגם כשירד מהר סיני וקרן עור פניו, כי קרני אורה אלה היו מאור הגנוז. ועוד ביאר שם:

"תחלה האיר את כל העולם במעשה המשכן שהיה דוגמת ביהמ"ק וידעת כי בהמ"ק הוא אור של עולם שנא' (ישעיה ח') והלכו גוים לאורך. אחרי כן האיר את העולם במעשה הארון שבו היו לוחות הברית התורה והמצוה שהם אורו של עולם שנאמר (משלי יו) כי נר מצוה ותורה אור מצוה זו תורה שבעל פה כאדם המצוה לשלוחו שיאמר דברים שבעל פה למי שמשלת... וכשם שאור הנר נאצל מאור השמש כך תורה שבעל פה נאצלת מתורה שבכתב".

ולמדנו מדבריו דאור זה לא רק נגנז בתורה, אלא שהוא נובע מן התורה

אור הגנוז

ומקורו מן התורה. תושב"כ ותושבע"פ נמשלו לשמש ולנר וכשם שאור הנר נאצל מאור השמש כך אור הגנוז בתושבע"פ נאלצת מתורה שבכתב.

ומשו"כ קרני אורה של אור הגנוז מאירים על עמלי תורה שבע"פ שהיא עיקר אורה של תורה שמחתה ושעשוה.

וזה היחס שבין הארון למנורה. ארון העדות ובו לוחות הברית שהם תורה שבכתב הוא אורו של עולם, אך מנורת המאור הרומזת לאורה של תורה חדוותה ושמחתה כנגד תורה שבע"פ היא.

ולפיכך מאיר אור הגנוז בימי החנוכה בהדלקת נרות חנוכה שהם מעין מנורת המאור שבמקדש. (וכבר הארכתי במאמר ז' לבאר דהלכות רבות נקבעו בהלכות חנוכה שיסודן בדמיון שבין נרות חנוכה לנרות המקדש, ואכמ"ל).

והדברים שמחים ומאירים.

וחשך זה גלות יון

"וחשך על פני תהום – זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן שהיתה אומרת כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל" (בראשית רבה ב' ד').

"כתבו לכם על קרן השור", השור בה' הידיעה, משמע שעל שור ידוע ומפורסם דברו היונים. ומאליה עולה השאלה, על איזה שור מדובר?

כדי לבאר ענין זה, עלינו להבין את שורש המלחמה של יון בישראל. ניכר לעין כל ששונה היא מלחמת יון כנגד ישראל, ממלחמת המלכויות האחרות. מלכות בבל ומלכות רומי יצאו כנגד מציאותם של ישראל כעם, החריבו את בית המקדש, והגלו אותם מארצם. לא כן היונים, הם השאירו את ישראל על אדמתם, ואף הרשו להם לעשות כחפצם בכל תחומי החיים שאינם קשורים בדת ישראל.

ושורש הדבר הוא שבני יון לא כנגד עם ישראל נלחמו, כי אם כנגד ייחודו של עם ישראל, כנגד מה שישראל אומרים "אתה בחרתנו מכל העמים".

במסכת מידות (פ"ב מ"ג) מובא ששלש עשרה פרצות פרצו היונים בהיכל, ולא בחומה ובדלת כי אם בסורג. הגר"א וכן התוספות יו"ט פירשו שדווקא בסורג פרצו משום שהסורג הוא המבטא את היות ישראל עם נבחר. הסורג היה הגבול שאותו אסור היה לגוי לעבור ולהתקרב יותר אל הקודש פנימה. באזהרת מוות הוזהרו הגויים שלא לעבור את הסורג. נמצא אם כן שפריצת הסורג באה לבטא את המלחמה בהיות ישראל עם סגולה, העם שאותו בחר ה'. ושלש עשרה פרצות בדווקא פרצו – כנגד י"ג עיקרים המייחדים את אמונת ישראל. את טענת ישראל "אתה בחרתנו" – את הבדלת ישראל מן העמים, ניסו היונים לפרוץ ולבטל.

וראיתי שהמהרש"א כבר העיר על המיוחד במספר י"ג בביאור שני מקורות בש"ס. בשבת (קי"ט ט ע"א) איתא דיוסף מוקיר שבת מצא

מרגניתא בתוך דג שקנה לכבוד שבת ומכרה בי"ג עיליתא דדינרי דדהבא,
עי"ש בחידושי אגדות.

בנדרים (מ"א ע"א) איתא שרבי היה שונה י"ג פנים בכל שמעתתא,
עי"ש בחידושי אגדות.

והמהרש"א הביא מקצת מהעניינים הנ"ל שמצינו בהם שגב מספר זה,
עי"ש.

ובזה נבין מהו השור המסויים שעליו אמרו היונים "כתבו על קרן
השור", ומהי מהות כתיבה זו. מפורש במדרש (ויקרא רבה כ"ז ח'):

"ברעתם ישמחו מלך (הושע ז' ג') – וכי מה ראה לעשות
שור ראש לכל הקרבנות, – אמר ר' לוי משל למטרונה
שיצא עליה שם רע עם אחד מגדולי מלכות ובדק המלך
בדברים ולא מצא בהם ממש. מה עשה המלך, עשה סעודה
והושיב אותו האיש בראש של מסובין. כל כך למה, להודיע
שבדק המלך בדברים ולא מצא בהם ממש. כך אומות
העולם מונין להם לישראל ואומרים להם עשיתם את העגל,
ובדק הקב"ה בדברים ולא מצא בהם ממש לפיכך נעשה שור
ראש לכל הקרבנות, הדא הוא דכתיב שור או כשב או עז".

ויש לשאול כיצד אומר המדרש שבדק המלך בדברים ולא מצא בהם
ממש, וכי לא חטאו ישראל בעגל, וכי לא על חטא העגל נאמר "וביום
פקדי ופקדתי" ואמרו אין לך כל פורענות ופורענות שאין בה ממעשה
העגל (סנהדרין ק"ב ע"א)?

אלא שאומות העולם מונין את ישראל ואומרים להם – אין עבודתכם
את האלוקים שונה, חלילה, מעבודה זרה שלנו. פעם עובדים אתם את
האלוקים ופעם עובדים לעגל. כמונו אתם, מתוך צורך נפשי לפולחן אתם
עובדים את אלוקיכם, ולא מתוך בחירה שבחר הוא בכם ובקרבנותיכם.
"בדק המלך בדברים ומצא שאין בהם ממש", עבודת הקרבנות שעובדים
ישראל לה' נקייה היא וטהורה, ואין היא מעורבת חלילה עם יצר עבודת

אור הגנוז

העגל. נטל את העגל ועשהו "ראש לכל הקרבנות", להודיע לכל באי עולם שאף על פי שעשו ישראל את העגל נקיים הם בעבודתם את ה' מיצרא דעבודה זרה. נמצא אם כן שדוקא הקרבת השור, ראש לכל הקרבנות, מבטאת את עבודת ישראל לה' כעם נבחר. ה' בחר אותנו לחלקו ונחלתו ובחר בנו לעבודתו.

שור זה שעשהו הקב"ה ראש לכל הקרבנות - שהוא זה שהראה שאין ממש במה שמונין האומות את ישראל על מעשה העגל - דווקא על קרנו ציוונו היונים לכתוב שאין לנו חלק באלוקי ישראל. אמרו היונים - אם חפצים אתם להקריב קרבנות, אם לפולחן צריכים אתם, אדרבא הקריבו. אך על קרבנכם כתבו "אין לנו חלק באלוקי ישראל" הודו בזה שאין אתם מיוחדים ומובדלים מן העמים ואין עבודתכם לאלוקים שונה, מעבודת שאר העמים איש איש לאלוהיו, חלילה.

ציווי היונים כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל – הוא הוא אונאת האומות "עשיתם את העגל". אין אתם שונים מאיתנו כלל וכלל. אין אתם עם סגולה ועבודתכם את ה' לא מתוך בחירתו בכם היא נובעת, כי אם מתוך הצורך שלכם להקריב קרבנות, ויהיה מושא ההקרבה אשר יהיה - "עשיתם את העגל". לא באו היונים לבטל את ההקרבה, כי אם גרוע מכך, חפצם היה להפקיע את עבודת האלוקים מתחום הקודש הנשגב ולהפכה לכיעור אלילי - לא הקרבה שה' בחר בה שיש בה דבקות וקרבת אלקים, כי אם צורך נפשי של עם להקריב. אמרו היונים, אין אתם העם הנבחר ולא עם הקודש אתם, לא משום שישנו עם אחר נבחר, כי אם משום שלא קיים כלל מושג של בחירה ושל קדושה.

שורש מלחמת יון בישראל הוא אם כן, המלחמה בייחודם בבחירתם ובקדושתם של ישראל.

גזרו היונים על החודש על השבת ועל המילה. מצוות קידוש החודש היא מה שבחר ה' בישראל לקבוע את זמני המועדים ולקדשם, "אתם אפילו שוגגים אפילו מוטעים אפילו מזידים אין לי מועדות אלא אלו"

(ראש השנה כ"א ע"א). ולא רק את המועדים נמסר ביד ישראל לקבוע ולקדש אלא ע"י קידוש החודש קובעים חכמים את מערכות הטבע, וכמבואר בירושלמי (נדרים כ"ג ע"ב, סנהדרין ו' ע"א) "א"ר אבון 'אקרא לאלקים עליון לא-ל גומר עלי' בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין בי"ד לעברו הבתולין חוזרים וכו'" (ועיין ש"ך יו"ד קפ"ט ס"ק י"ג). מצות השבת היא יסוד ההבדלה בין הקודש לבין החול ובין ישראל לעמים ועל כן נכרי ששבת חייב מיתה. ומצות המילה אות ברית קודש היא בין הקב"ה לבניו חביביו, ברית דמים היא המבטאת את בחירת ישראל.

זו היא הסיבה שמשנכנסו היונים להיכל, לא שפכו את השמנים, כי אם טמאום. לא את עצם עבודת המקדש והדלקת המנורה באו לבטל, כי אם את קדושתה וטהרתה. אדרבא, אמרו היונים, הדליקו את המנורה, אך דעו לכם – אין אתם קדושים ומובדלים, בשמן טמא הדליקו את המנורה.

האחרונים מקשים מה צורך היה בנס פך השמן, הלא טומאה הותרה בציבור, אכן למה שביארנו הדברים מובנים היטב, כוונת היונים היתה לטמא את טהרת המקדש. לא לבטל את העבודה באו כי אם לטמאה. ועל כן אף על פי שמדין עבודת המקדש טומאה הותרה בציבור, אך מדין שעת השמד אסור היה להאיר את המנורה בשמן טמא. הלא זה מה שחפצו בו היונים – הדליקו בשמן טמא, עיזבו את אמונת הבחירה שבחר בכם האלוקים. ובשעת שמד זו מחוייבים היו שלא להדליק בשמן הטמא.

כנגד מלחמה זו של בני יון עמדו דווקא הכהנים מבני לוי שעליהם כתב הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל סוף פרק י"ג):

"ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל השם שנאמר ברך ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך".

אור הגנוז

החשמונאים בני שבטו של לוי, מיועדים הם מעצם טבעם ללחום את מלחמת ההבדלה והקדושה. אם כנגד גופו של עם ישראל היו נלחמים היוונים – היו שאר השבטים קמים כנגדם. אך משכנגד הבדלת ישראל מן העמים, כנגד קדושתם, כנגד המחיצה שבין עם הקודש ושאר העמים באו להלחם – עמדו הלויים נושאי דגל הקדושה וההבדלה ולחמו הם כנגד היוונים.

בנבואת זכריה על מלחמת החשמונאים ביונים נאמר (זכריה ט' ט"ו – ט"ז):

"ה' צבאות יגן עליהם ואכלו וכבשו אבני קלע ושתו המו כמו יין ומלאו כמזרק כזויות מזבח. והושיעם ה' אלהיהם ביום ההוא כצאן עמו כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו".

בני יון "אבני קלע" הם ובני לוי "אבני נזר" הם. בני יון הכופרים במושג הקדושה, גיבוריהם אבני קלע הם הנזרקות ברחובה של עיר. בני לוי "אבני נזר" הם, אבני קודש של חושן המשפט. מלחמת יון בישראל היא מלחמת אבני נזר באבני קלע.

ובזה תבואר תקנה נוספת של החשמונאים שהובאה בגמ' (ראש השנה י"ח ע"ב):

"מותיב רב אחא בר הונא בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטריא שגזרה מלכות יון שמד שלא להזכיר שם שמים על פיהם וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהיו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות וכך היו כותבים בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לא-ל עליון".

מהותן של גזירות יון היתה לטמא ולחלן את הקודש, וכשגברו ישראל עליהם הזכירו שם שמים אף בשטרי הדיוטות. כנגד הגזירה לחלן את הקודש, תקנו החשמונאים לקדש את החול.

וכתב הרמב"ן בספר במדבר (ח' ב'):

"וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך סי' ה') וכן במדרש רבה (ט"ו ו') אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו... והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו".

נר חנוכה המשך הוא להדלקת המנורה במקדש.

וכך אמרו במדרש (ילקוט שמעוני מלכים א' פרק ז' רמז קפ"ה):

"ויעש את מנורת הזהב עשר כנגד עשרת הדברות, וכל מנורה היו בה שבעה נרות הרי שבעים כנגד שבעים אומות – שכל זמן שהנרות דולקות היו מתכבשים ומיום שכבו הנרות נתגברו. ותורה נמשלה בנר שנאמר כי נר מצוה ותורה אור".

כל עוד הנרות דולקים אומות העולם מתכבשים, וכשאינן הם דולקים כוחה של תורה הוא לכבוש כוחם של אומות העולם, שתורה נמשלה בנר. בנר חנוכה ובתורה - עד עולם מובדלים אנו, קדושים אנו, נבחרים אנו.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

